

fòrum

Irene Montero

“El règim del 78 és un concepte que ens serveix per entendre una correlació de forces que ha entrat en una crisi molt profunda”

Una conversa amb Gabriel Rufián

Què uneix Irene Montero (Madrid, 1988), exministra d'Igualtat i líder d'Unides Podem, amb Gabriel Rufián (Santa Coloma de Gramenet, 1982), cap de files d'Esquerra Republicana a Madrid? La bona sintonia entre tots dos polítics neix de l'acompanyament mutu en l'afany de ruptura, i en el convenciment que sí que es poden impulsar transformacions a l'Estat espanyol. Tots dos no amaguen la seva satisfacció per la feina feta durant els últims anys a Madrid, i repassen amb un somriure a la cara els avenços en matèria feminista i antirepressiva.

Vist amb perspectiva, van ser innocents el moviment del 15M i l'independentisme a l'hora de plantar cara a l'Estat? Després de la repressió, i ara de l'expulsió d'Unides Podem de la Moncloa. Diuen que sí, en certa part. Però prefereixen mirar endavant. De fet, creuen que s'ha abusat de culpar el règim del 78 i la Transició de tots els mals, i aposten per fer créixer la «consciència de bloc» entre les esquerres i el sobiranisme. Una consciència que ha de servir, també, per estendre el relat

de les esquerres més enllà de les institucions, perquè el poder és molt més que un govern.

En un moment de l'entrevista, celebrada a la delegació de la Generalitat a Madrid, entra a la sala Maria Dantas, exdiputada d'Esquerra Republicana al Congrés i ferma defensora dels drets de les persones migrades. Agafa de les mans a Montero i li dona les gràcies per la valentia. L'exministra s'emociona. Les mostres d'agraïment i sororitat per part del moviment feminista han estat infinites, però per part del progressisme han brillat per la seva absència. Rufián va ser l'únic polític que, durant el ple d'investidura, en la seva intervenció, va agrair a Montero la feina feta i va denunciar la violència política que ha patit, especialment per la llei del "només sí és sí".

Carme Rocamora > Vist el que va succeir el 2017, i la situació actual de Podem post 15M, fora del govern espanyol, es va ser massa innocent a l'hora de pensar contra qui s'estava lluitant? És a dir, es va ser prou conscient de la força de l'Estat espanyol, i que aplicaria l'estat de dret de forma intermitent?

Gabriel Rufián > Conec gent que ha patit infinitament més que jo el poder de l'Estat, com Carme Forcadell des d'una cel·la, i reconec que no érem conscients del que teníem al davant. Vam pecar de certa innocència, però és que en qualsevol estat de dret no s'haurien posat en marxa maquinàries mediàtiques, judicials i polítiques en contra d'idees, com va passar. Ara ja ho tenim més assumit. Les dues experiències de ruptura de l'estatu quo com van ser el 15M i el procés independentista, sobretot des d'un prisma d'esquerres, van patir i pateixen. I vull recalcar els noms de les principals víctimes d'aquestes maquinàries, que són Unides Podem i ERC. Això exemplifica que aquestes dues forces eren i són rupturistes.

Rufián > Hem d'omplir de gent d'esquerres les tertúlies, els consells d'administració i les empreses. M'encantaria que existís un Amancio Ortega d'esquerres

Irene Montero > No sé si és innocència o més bé inexperiència, o fins i tot falta de cultura democràtica, en el sentit que feia molt de temps que a l'Estat no es produïa una ruptura dels consensos socials, que van trencar els de dalt. Nosaltres com a resposta vam impulsar propostes de solució a la crisi, però no és el mateix teoritzar que viure-ho encarnat en el teu cos i en els cossos col·lectius de la gent. I els sectors reaccionaris van contestar operant a través de les institucions. Ara els sectors progressistes de l'Estat i per descomptat de Catalunya ja diuen que va ser una estratègia colpista, però els primers que ho vam denunciar vam patir un càstig per dir exiliat a un exiliat, pres polític a un pres polític, o per dir que hi havia sectors reaccionaris oposant-se a la voluntat popular en una de les transformacions feministes més profundes com és el consentiment. És en aquests moments quan es veu la lluita de poders, quan apareixen els monstres. Això també ho veiem ara, quan hi ha propostes de nous consensos feministes, territorials i socials que desborden els límits de qui fins ara ha tingut el poder. Els formalismes del mateix estat de dret salten pels aires.

Carme Rocamora > Si una cosa fan les esquerres és revisar-se constantment i practicar l'autocrítica. De vegades, però, aquestes revisions acaben portant a batalles internes. És possible desbordar els marcs de l'Estat si qui ho vol fer viu en una eterna disputa?

Irene Montero > Un dels reptes que tenim és demostrar que és possible. Els moviments populars sempre hem hagut de fer molta més feina que altres per generar consensos, per formar quadres i lideratges, per bastir els processos col·lectius... I quan aquests projectes tracten de disputar el poder, també en l'àmbit institucional, judicial o mediàtic, el desgast es produeix molt ràpidament. No només contra qui està temporalment ocupant una posició de lideratge, que també, sinó que es genera un mecanisme que imposa disciplina al col·lectiu, i que impedeix que es continuï regenerant i que els aprenentatges serveixin perquè avancem més ràpidament. També des del poder es té molt clar quins són els objectius a abatre. Per això provoquen divisions i fractures sobre els moviments populars, perquè desconfiem els uns dels altres. Saben

que les nostres aliances i la nostra veu són el més poderós que tenim quan no disposem d'altres eines de poder.

L'experiència del primer govern de coalició estatal suposa una ruptura d'una clàusula d'exclusió històrica que no es produïa des de la Segona República. I el repte del règim era aconseguir que fos quelcom anecdòtic en lloc d'estructural. De moment, han aconseguit fer fora Podem del govern i constituir un executiu on només mana Sánchez. Una altra cosa és que això aconsegueixi anul·lar els processos. Formalment, pots instituir una situació de poder que no es correspon amb els processos socials que són d'ampli calat, i crec que en la qüestió territorial catalana veurem el mateix. És a dir, que els processos continuïn encara que pateixin cops, encara que no tot sigui avançar, i encara que es perdi més que es guanya.

Gabriel Rufián > Les esquerres hem d'entendre que amb la raó no n'hi ha prou. Tu pots tenir raó i perdre. Nosaltres som l'amic que a les quatre del matí li diu a la gent que ha de marxar. Pitjor encara, som l'amic

que diem a la gent que té gana «et faré una lasanya, però has d'esperar el temps que triga a fer-se», mentre que la dreta s'avança i li dona un entrepà. Hem de deixar de creure que el bo i raonable és el que basta. Hem de deixar de creure que hem d'omplir, que també, de gent d'esquerres les institucions. Perquè també hem d'omplir de gent d'esquerres les tertúlies, els consells d'administració, i també ha d'haver-hi empresaris d'esquerres. M'encantaria que existís un Amancio Ortega d'esquerres. Hem d'omplir de gent d'esquerres la remor del carrer. Perquè de què serveix que hi hagi un ministeri, com el d'Igualtat, amb una valentia que frega gairebé el suïcidi si després en les tertúlies i l'opinió pública creada diran que tot és una bajanada? No serveix de res, perquè a les següents eleccions, la meva mare, amb por, potser vota el PSOE. Aquests mateixos problemes els podia tenir Manuel Azaña. És cíclic. I no aconseguim entendre què hem de fer perquè la gent del carrer no cregui que som uns salvatges. Massa vegades som accidents de la història. Que ERC guanyés les eleccions generals a Catalunya va ser un accident de la història. Que Podem quasi guanyés al PSOE va ser un accident de la història. Jo vull deixar de ser un accident de la història i vull ser la història.

Irene Montero > És evident que per transformar és necessari ocupar tots els espais de poder. I és ingenu pensar que el poder s'exerceix només des del Parlament i el govern. Hi ha altres espais menys democràtics i, per tant, amb menys exposició i transparència, que manen. I quan es donen batalles de poder, el poder es despulla i es veu molt clar que el poder mediàtic pot decantar molt més unes eleccions que qualsevol campanya guanyadora. Necessitem gent en el poder mediàtic i judicial, igual

Rufián > Ha existit un abús per part de l'independentisme de situar el règim del 78 com a culpable de tot

que la tenen els altres. Però no estic tan d'acord amb el fet que siguem l'amic que toca els nassos. Per transformar, cal fer preguntes que abans no es feien i que generin incomoditat. Evidentment, però no sempre ser d'esquerres i feminista ha estat ser l'amic aixafaguitarres. Al contrari, durant molts d'anys en aquest país qui volia agradar havia de semblar més d'esquerres. Llavors, què hem de fer ara? Per arribar a la majoria social hem de dir el que l'altra gent pensa ara i el que els poders mediàtics i polítics estan disposats a assumir dintre dels seus límits? Si fem això, reduïm molt el camp possible. El que hem de fer és apostar per convertir en majoritari el que és just.

Gabriel Rufián > M'explicaré millor. Hem de ser el que li diu a l'amic a les quatre del matí que ha de marxar, i necessitem que un altre amic li digui a les 11 del matí que vam fer bé en dir-li això. No n'hi ha prou amb ocupar institucions de forma puntual, perquè ens agradi més o menys, en aquest país, que es digui quelcom tan senzill com que bombardejar a nens no està bé, et fa terrorista. I això, potser una persona que ho escolta en un bar, ho dona per bo.

Llavors tenim dues opcions: pensar que el del bar és un ignorant, o disputar-ho, perquè si no serem accidents de la història.

Irene Montero > La clau és que no estem en política per tenir la raó, ni per redactar lleis precioses que presentem encara que ningú ens les voti per poder explicar a la gent que és una pena que no ens les hagin votat. Nosaltres estem en política perquè creiem que les idees s'han de convertir en la norma. El que volem no és demostrar que es pot gestionar millor, sinó situar les institucions com a eines al servei de la transformació. No es tracta d'arribar a les institucions per dir que som els que ens saltem els límits del possible, queixar-nos que ningú ens vota res, i defensar que tenim raó.

Carme Rocamora > Sovint es parla de la impossibilitat de transformar l'Estat espanyol per tot allò que s'arrossega del règim del 78 i de la Transició. Es va ser massa prudent, en aquella època?

Gabriel Rufián > Crec que ha existit un abús per part de l'independentisme de dir que el règim del 78, que el

cadenat del 78, i la Transició són els culpables de tot. Que sí, però també cal entendre que era un context en què els qui van tenir l'oportunitat mínima de fer un canvi tenien a l'habitació del costat gent amb pistoles i revisaven cada dia els baixos del cotxe per si hi havia una bomba. Jo els tinc un cert respecte. A part, estic convençut que moltes de les coses del règim del 78, si avui passessin, serien qualificades per la dreta com a traïcions. Aquí el problema és que la dreta espanyola no es va convertir en UCD, sinó en Aliança Popular. Crec que va haver-hi gent que va voler transaccionar, perquè no va ser una transició sinó una transacció. Però no tothom era gent malvada, i cal tenir en compte que també hi va haver molt de català en aquell procés. No ho oblidem.

Irene Montero > És veritat que el règim del 78 va mantenir moltes de les estructures de poder de la dictadura, però també en va transformar d'altres. La majoria molt tímida, però perquè va ser una correlació de debilitats. No sé si ens ajuda gaire fer una revisió al detall, tot i que segur que deu tenir un interès per aprendre. En qualsevol cas,

Montero > El règim del 78 és un concepte que ens serveix per entendre una correlació de forces que ha entrat en una crisi molt profunda

quan parlem de règim del 78, hem d'entendre que ha anat evolucionant, que les clavegueres de l'Estat són més una creació del 78 cap a avui dia, el que va existir abans era una cosa pitjor, una dictadura amb molta més agressivitat... El règim del 78 és un concepte que ens serveix per entendre una correlació de forces que ha entrat en una crisi molt profunda. I només els que volem més democràcia i més drets, només els que parlem des del feminisme, des de l'esquerra, des d'una revisió profunda de la crisi territorial a favor de la plurinacionalitat, només nosaltres, des de posicions molt diverses i no estant d'acord amb tot, plantegem un altre ordre possible de les coses que generi més consensos. Perquè els que estan a l'altre bàndol, els sectors reaccionaris, l'única proposta que tenen és intentar tornar al que no funciona, però que durant un temps els va funcionar, com va ser el sistema bipartidista amb el suport de la dreta basca i la dreta catalana. És a dir, que quan parlem del règim del 78 ens serveix per comprendre que hi ha un ordre de coses que va funcionar durant un temps, però que ara està en crisi.

Carme Rocamora > La crisi del bipartidisme ara és evident. Però als carrers s'han aixecat els ultres contra l'amnistia, i l'extrema dreta està conquerint el poder amb ferocitat a països europeus, també recentment a Argentina, amb Javier Milei. Si l'extrema dreta creix encara més, creuen que hi haurà el risc que es formi una coalició de centre contra els extrems i que l'esquerra perdi el poder?

Gabriel Rufián > Un matís, ara l'esquerra pot tenir el govern, però no el poder, perquè el poder el continua tenint la dreta en aquest país, i aquest és l'elefant en aquesta entrevista. També passa a Catalunya. Sigui com sigui, Pablo Echenique, de qui em fio bastant, un dia em va dir que la frontera entre el PP i el PSOE, la frontera que fa perdre o guanyar governs en aquest país, ja no era tan ampla com fins ara. Em fa la sensació que és així. Per cert, Milei ja governa a Madrid, és Isabel Díaz Ayuso. Una persona que diu que el president Pedro Sánchez és un dictador. I a mi m'esfereix el silenci dels moderats. Perquè hi ha gent a l'Estat, també a Catalunya, que calla davant d'absolutes anomalies. I ara que es firmen

Rufián > Trobo a faltar un manifest de gent normal dient que Pedro Sánchez no és un dictador. O un manifest que digui que no està bé que Junts pacti amb el PP

manifestos per gairebé cada cosa, trobo a faltar un manifest de gent normal dient que Pedro Sánchez no és un dictador. És aquest silenci el que a mi em preocupa. Desconnectar de la política, abstenir-se de la realitat, és un privilegi avui dia.

Irene Montero > Crec que hi ha sectors importants amb poder, tant reaccionaris com del camp progressista, que per donar solució a la crisi del sistema de partits bipartidista que funcionava en els consensos del 78, plantejarien una tornada al bipartidisme. Ho desitjarien. Que no més manessin els dos grans partits, i que la resta fossin puntuals, que fossin un suport del sistema, perquè és l'única manera que imaginem de poder sostenir consensos sobre qüestions que estan en crisi, com la institució monàrquica. En la passada legislatura hem vist com aquest sistema de bipartidisme opera, concretament en la renovació del Consell General del Poder Judicial, que el PSOE, malgrat governar en coalició amb Unides Podem, ha intentat negociar amb el PP, també perquè els sectors més reaccionaris del poder judicial estaven avisant que no es quedarien quiets.

Així, la pulsio per tornar al bipartidisme existeix. El que passa que un cop s'institucionalitza la pulsio, es dona l'oportunitat, als que creiem que el model ja està esgotat, a explicar-nos de manera molt més clara. Sabem que això ja no va de dos partits, sinó que hi ha un bloc progressista molt plural i divers, i que ens hem de posar d'acord. Reconèixer-nos entre els diferents actors, cuidar-nos encara que estiguem en desacord... Però tenim consciència de bloc progressista? Si fóssim més capaços de construir uns mínims consensos, seríem capaços de fer transformacions. Ho demostra el que hem estat capaços de fer, com l'impost a les grans fortunes, la llei d'habitatge, les lleis feministes... Són coses que tothom creia impensables.

Gabriel Rufián > Que el PSOE ara no escolti Emiliano García-Page i escolti José Luis Rodríguez Zapatero no és pluja, no és per un terratrèmol, sinó perquè formacions polítiques com Unides Podem, ERC, Bildu i el BNG i altres tot i que tampoc hi ha molts altres, han obligat el PSOE. Perquè el pla A de Sánchez era Albert Rivera i després Inés Arrimadas. Va existir

un punt d'inflexió, els pressupostos del 2021 que es van debatre i negociar en plena pandèmia del 2020, quan la possibilitat de Sánchez era aprovar-los amb Ciutadans o amb Esquerra. Unides Podem i Esquerra vam fer una pinça perquè no fossin amb Ciutadans, i si això no hagués passat, potser avui Inés Arrimadas continuaria al Congrés. Llavors, ara Sánchez no és que sigui un Che Guevara o el líder de la socialdemocràcia europea perquè sí, sinó perquè depèn de les forces que té per accedir al poder. Això és positiu? Si ho saps jugar, sí. No oblidem que el PSOE històricament ha estat un PP amb filtre d'Instagram. Fa cinc anys ficava a la presó amics meus. Sé perfectament que és el PSOE. Davant d'això tenim dues opcions: ser purs i dir que no, o intentar obligar el PSOE. Els socialistes sempre han intentat, primer, els pactes que reforçaven el repartiment de poder instituit, i després, quan no han tingut alternativa, han apostat pel bloc democràtic.

Irene Montero > S'han produït quatre eleccions generals fins a arribar a un govern de coalició pel qual sortien els números el 2015. Des del PSOE es van passar del 2015 al 2019 dient que els números no donaven sense enrojolar-se, i de sobte el PSOE va dir que sí que donaven els números. Però si sempre havien donat! És el mateix que l'amnistia. Deien que era inconstitucional, ho repetien una vegada i una altra, i de sobte va passar a ser constitucional. Sempre ha estat constitucional! Això demostra el poder del PSOE per instal·lar marcs. El PSOE sempre ha intentat desfer-se del bloc democràtic, i això és una estratègia errònia, igual que fer fora Podem del govern i trencar el bloc.

Carme Rocamora > Amb la sortida de Podem, s'expulsa del govern espanyol un dels ministeris d'Igualtat més

Montero > El feminisme continua sent la força social i política amb més capacitat de transformació democràtica

ambiciosos de la història. Com queda el moviment feminista després d'aquest moviment? És el feminisme una de les forces que més fa tremolar els poders de l'Estat?

Irene Montero > El feminisme continua sent la força social i política amb més capacitat de transformació democràtica. No només en els drets que són propis de l'agenda feminista, sinó a través del plantejament d'aquests drets. El dret a decidir sobre el teu propi cos, el dret a ser qui ets, el dret a vides lliures de violència, el dret a les cures... Aquesta força és molt difícil de contenir. Estan dedicant molts d'esforços en disciplinar el moviment perquè tingui les menors posicions de poder possible, però això alhora pot tenir l'efecte contrari. Tu pots intentar disciplinar la força, si ho aconseguixes has guanyat, però si no, la ruptura i la distància que generaràs entre la institucionalitat donada i el moviment profund que genera transformacions esperançadores per a la majoria de la gent, es farà tan gran... S'ha vist amb el petó no consentit a Jennifer Herмосo. Feia un any que ens deien que el consentiment ja estava al centre des de feia anys, que les feministes —i en especial el ministeri— havíem aconse-

gut treure els violadors al carrer... Va ser una ofensiva molt forta en la qual molts sectors progressistes ens van deixar totes soles. Ens criticaven per dir «fatxes amb toga». I malgrat tot això, de sobte hi ha un petó no consentit, i milions de persones es plantegen per primera vegada que aquell petó no és consentit. És un canvi de paradigma, perquè ara ja no es tracta de si hi ha ferida o no, de si hi ha força o no, de si exerceix la violència o no. És simplement que si ella no vol, no ho puc fer. El millor que pot passar és que les institucions siguin eines al servei d'aquestes transformacions.

Gabriel Rufián > No puc afegir res més.

Carme Rocamora > Abans parlaven dels consensos que sosté un sistema bipartidista, com pot ser la monarquia. Quin espai té per créixer el republicanisme, més enllà de Catalunya i el País Basc? I més, tenint en compte que cada vegada més joves tendeixen a la dretanització.

Gabriel Rufián > Està de moda ser fatxa entre els joves, i això és un problema. La incorrupció política és ser racista, xenòfob, masclista... i tot

plegat des de certa inconsciència que dona la joventut. Però també és cert que en aquesta problemàtica, l'esquerra tenim la responsabilitat de ser capaços d'ocupar els espais. El que sedueix els joves és Ayuso dient que et pots prendre una cervesa a qualsevol lloc, i menjar carn si Alberto Garzón diu que està malament. El que s'ha de donar és un horitzó a la gent, i això implica repartir millor les hores de feina, que la gent treballi menys, que tingui la nevera plena, i que tingui llibertat per identificar l'adversari. El meu avi, sense anar a l'escola, sabia perfectament qui era el seu adversari. I avui en dia a mi de vegades un repartidor d'hamburgueses em crida «viva España». Però soc optimista pel que fa al republicanisme. Estic convençut que si hi hagués un referèndum a l'Estat sobre monarquia i república, ull... Caurà pel seu propi pes, n'estic convençut. Encara que hi hagi una imatge renovada amb Leonor, penso que té un recorregut curt. D'aquí uns anys, com va passar amb Felip VI, parlarem d'un compte d'ella a les illes Bermudes.

Irene Montero > Si la pregunta és sobre la democràcia, és massiva la resposta. Una altra cosa és que Fe-

Rufián > Em nego a dir que l'Estat és irreformable, perquè també forma part de la nostra responsabilitat intentar millorar tot allò que estigui al nostre abast

lip VI es presentés a unes eleccions a cap de l'Estat i les guanyés, que això podria passar. Però la gent prefereix que les institucions siguin escollides democràticament, això és majoritari. Hi ha una cosa que no podem oblidar, que possiblement és el més important de tot plegat, que és que tenim la nostra veu. Quan creiem que no tenim cap altre ressort de poder, la veu continua sent-hi. Per això el discurs del soroll és tan profundament antipolític, perquè l'ordre instituït, les injustícies, les desigualtats, se sostenen sobre un règim de silenci que genera impunitat de les injustícies, que fa que ningú es rebel·li contra elles. Em nego a acceptar que ets republicà, però quan estàs al govern espanyol has de callar que ets republicà. La gent ho ha de saber. No callar és el primer pas perquè pugui existir l'esperança.

Carme Rocamora > Acabem. Començàvem parlant de l'experiència després del 15M i del 2017. Vist amb perspectiva, hi ha espai per a la ruptura de l'Estat? l'Estat és irreformable?

Gabriel Rufián > Dir que l'Estat és irreformable em sembla molt

reaccionari. Això ja ho deia Xavier Domènech al 2015, quan també deia coses molt interessants com que l'article 92 de la Constitució permet un referèndum, quan ningú ho pensava... Ara l'amnistia és constitucional, i segurament d'aquí a uns anys direm que per descomptat la Constitució permet un referèndum! Així que insisteixo, dir que l'Estat és irreformable és molt reaccionari. En el moment en què Domènech ho deia el 2015, a mi em grinyolava, perquè venia de creure en mil intents de federalisme, i d'aquella percepció que encara conviu amb mi que l'independentisme té un component revolucionari i que seria també una gran notícia per a la resta de l'Estat demostrar que es pot trencar. La qüestió és que jo em nego a dir que l'Estat és irreformable, perquè també forma part de la nostra responsabilitat intentar millorar tot allò que estigui al nostre abast, i en el nostre abast hi entra legislar perquè això passi. I com ja vaig comentar en el seu moment, l'«Espanya ens roba» em sembla una falta de respecte cap a un noi que cobra una misèria a Leganés o cap a una senyora que cobra una misèria a Badajoz. Crec que la meua classe no pot perme-

tre's renunciar a cap lluita i que jo he de defensar que l'Estat evidentment es pot reformar.

Des del meu punt de vista, com es pot reformar? Trencant-lo. Hi haurà una esquerra que consideri que s'ha de rompre i tornar-lo a muntar millor. És una opció, no passa res. Hi ha una altra opció que diu que s'ha de rompre i ja no vaig més enllà, perquè potser podrem confluïr en algun punt. Però trencar-lo per muntar-lo millor, crec que tothom ho pot arribar a entendre. I ho hem de creure perquè si no estarem sempre en la queixa constant i en la raó, i joestic fart de tenir la raó i perdre sempre. Jo vull guanyar, i per això necessito un jutge que pensi com jo, o un propietari d'un diari que pensi com jo, perquè si no serem accidents de la història. Jo sé que al 2033 hi haurà una persona en aquest Congrés que dirà «com deia Irene Montero...», i Irene Montero serà la millor, i ho dirà gent que inclús políticament ha intentat matar-la avui. Això és com els que diuen que van córrer davant dels grisos. Quanta gent diu que ha corregut davant dels grisos? Més que la quantitat d'espanyols que existeixen! Si fos cert, hauríem guanyat.

Montero > Durant massa dècades ens havien dit que eren impossibles moltes coses que hem demostrat que es poden fer

En qualsevol cas, hem de centrar-nos en l'avui, implicar-nos en molts casos... I saber que això té un cost, que l'equilibri és complicat. I això no ho acabem d'entendre mai. Tinc la sensació que mai ens posem d'acord. Que l'esquerra a l'esquerra del PSOE, que l'esquerra rupturista espanyola i l'independentisme d'esquerres basc i català, som com aquelles dues persones que s'agraden, però que mai coincideixen solteres. Mai som capaços d'unir en el mateix moment els esforços. I crec que això és un problema.

Irene Montero > Sí que crec que l'Estat és reformable. La potència d'aquests últims anys és que hem demostrat que sí que és possible el que ens deien que no ho era. Durant massa dècades ens havien dit que eren impossibles moltes coses que hem demostrat que es poden fer. Ara la pregunta important per a aquells que volem transformar és si estem disposats a fer-ho. Hem vist que és possible, però que per fer-ho s'han de fer coses que et faran pagar un cost. Necessitem el millor de les nostres cultures democràtiques i de les cultures militants transformadores. Necessitem també molta memòria,

perquè una de les coses que m'al·lucina és pensar que els germans grans dels amics dels meus fills no han viscut mai una vaga general. I això és una experiència democràtica de primer ordre, sense la qual et pots creure que la forma en què es conquereixen els drets o que es fan les transformacions, és que et votin. I llavors arribes al govern espanyol i ho fas com si no existissin conflictes, problemes, dificultats, és tot mecànic... Poses un programa, et presentes a les eleccions, governes, compleixes amb el programa... I no és això. Per fer això no necessitaríem polítics, simplement necessitaríem escriure les coses en un paper. Les coses no funcionen així, i hi ha un altíssim cost sempre que vols transformar. Aquests anys han demostrat que és possible. Si estem disposades, és possible.

Gabriel Rufián > Crec que ens sentirem molt orgullosos del que ha succeït aquests últims anys. Moltes de les coses que han succeït eren impensables i impossibles. Aquesta ferocitat i gana que tenim és positiva. Hem avançat molt més del que sembla, i amb el temps es veurà. I crec que desgraciadament arribarà

un temps més obscur, en el que es recordarà aquest temps amb enyorança i admiració. Moltes de les coses que s'han fet s'han fet amb bona fe, i en molts casos amb costos personals terribles. Vull creure que la gent revisarà amb admiració moltes de les coses que hem fet.

Irene Montero: > Tant de bo no vinguin temps obscurs. Crec que la clau d'aquest moment és que això que ja està fet, no sigui una anècdota. El nostre repte ara és que les aliances, les propostes i les esperances es converteixin en quelcom més estructural que anecdòtic, encara que no es puguin guanyar les eleccions eternament. ■